

Pytania jawne matura 2025 i odpowiedzi



Biblia (fragmenty)

1. Motyw cierpienia niezawinionego. Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci fragmentów Księgi Hioba. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Teza

Cierpienie niezawinione, przedstawione w literaturze, skłania do refleksji nad sensem życia, sprawiedliwością i wiarą. Księga Hioba to klasyczny przykład, który ukazuje cierpienie jako próbę wiary, a nie karę za grzechy.

Rozwinięcie - Księga Hioba

Hiob, człowiek prawy i wierny Bogu, zostaje poddany skrajnym próbom. W wyniku zakładu między Bogiem a Szatanem traci majątek, dzieci, a także zdrowie. Pomimo niewyobrażalnych tragedii Hiob pozostaje wierny Bogu, wierząc, że jego cierpienie ma głębszy sens. Jego postawa pokazuje, że cierpienie nie zawsze jest związane z winą, lecz może być elementem większego boskiego planu.

Hiob nie otrzymuje jasnej odpowiedzi na pytanie o przyczynę swoich cierpień, lecz konfrontuje się z tajemniczością i potęgą Bożego planu. Finalnie, jego wiara zostaje wynagrodzona – odzyskuje zdrowie, majątek i zakłada nową rodzinę.

Konteksty literackie

1. „Dżuma” Alberta Camusa

W powieści Camusa cierpienie niezawinione jest centralnym motywem. Epidemia dżumy w algierskim Oranie przynosi śmierć i cierpienie niewinnym ludziom, na które nie mają wpływu. Choroba, będąca metaforą absurdu i losowości świata, podkreśla, że cierpienie może być częścią życia niezależnie od winy człowieka. Postawy bohaterów, takie jak solidarna walka z epidemią, pokazują, że w obliczu cierpienia sens życia można odnaleźć w ludzkiej solidarności i działaniu.

Biblia (fragmenty)

2. Treny” Jana Kochanowskiego

Motyw niezawinionego cierpienia pojawia się w cyklu poetyckim „Treny,” w którym Jan Kochanowski opłakuje stratę córki Urszulki. Jej śmierć, będąca wynikiem choroby, nie wynika z winy dziecka ani rodziców. Początkowe utwory cyklu pełne są rozpacz i buntu wobec Boga oraz próby zrozumienia sensu tej tragedii. Poeta przeżywa kryzys światopoglądowy, kwestionując filozofię stoicyzmu, która okazuje się niewystarczająca wobec tak wielkiego bólu. Ostatecznie, w „Trenie XIX,” Kochanowski godzi się z losem, szukając ukojenia w akceptacji boskiego planu.

3. Mit o Prometeuszu

Prometeusz, tytan z mitologii greckiej, cierpi z powodu altruizmu wobec ludzi. Ukradł bogom ogień, by pomóc ludzkości, co Zeus uznał za ogromne przewinienie. Kara, jaką wymierzył Prometeuszowi, była niezwykle okrutna: został przykuty do skały, gdzie codziennie sęp wyjadał mu wątrobę, która każdej nocy odrastała. Jego cierpienie, choć niezawinione, pokazuje poświęcenie dla wyższej idei. Motyw Prometeusza łączy niezawinione cierpienie z ofiarą na rzecz innych.

Wnioski dla maturzysty

- Główne przesłanie Księgi Hioba: cierpienie nie zawsze jest karą za grzechy, a jego sens często pozostaje niezrozumiały.
- Konteksty do analizy: „Dżuma”, „Treny”, mit o Prometeuszu.
- Kluczowe cytaty: „Dał Pan, zabrał Pan. Niech będzie imię Pańskie błogosławione” (Hi 1, 21).

Księga Hioba uczy pokory i zaufania wobec Boga, nawet gdy sens cierpienia wydaje się niedostępny dla ludzkiego umysłu.

Biblia (fragmenty)

2. Człowiek wobec niestałości świata. Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci fragmentów Księgi Koheleta. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Teza

Niestaość świata oraz przemijanie to uniwersalne motywy literackie. Księga Koheleta, pełna refleksji nad marnością życia, ukazuje ludzkie próby odnalezienia sensu i stałości w zmieniającym się świecie.

Rozwinięcie: Księga Koheleta

Księga Koheleta, należąca do literatury mądrościowej Starego Testamentu, porusza temat przemijania i niestałości życia. Jej najbardziej znany fragment „vanitas vanitatum et omnia vanitas” („marność nad marnościami i wszystko marność”) wskazuje, że dobra materialne, bogactwo, praca, a nawet mądrość nie mają trwałego znaczenia, ponieważ życie każdego człowieka kończy się śmiercią. Kohelet przypomina, że wobec nieuchronności przemijania wszyscy jesteśmy równi – zarówno mądrzy, jak i głupi, bogaci czy biedni.

Jednak w tej pesymistycznej wizji Kohelet zawiera także ziarno optymizmu. Zachęca, by cieszyć się codziennością i dostrzegać drobne radości życia, ponieważ każda chwila jest darem od Boga. W wersecie: „Nie ma nic lepszego dla człowieka, jak cieszyć się z tego, co czyni” Kohelet pokazuje, że akceptacja ulotności życia może prowadzić do wewnętrznego spokoju.

Konteksty literackie

1. „Krótkość żywota” Daniela Naborowskiego

Poeci barokowi, zafascynowani przemijaniem, często odwoływali się do motywu marności. W wierszu „Krótkość żywota” Naborowski pisze o nieuchronnym upływie czasu: „Godzina za godziną niepojęcie chodzi, / A każda człowieka bliżej śmierci zwodzi”. Autor przypomina o ulotności życia i potrzebie skupienia się na wieczności, co jest bliskie przesłaniu Księgi Koheleta.

Biblia (fragmenty)

2. „O wojnie, którą toczyliśmy z szatanem, światem i ciałem” Mikołaja Sępa Szarzyńskiego

Podmiot liryczny w wierszu zmagają się z dualizmem ludzkiej natury – pragnieniem doczesnych przyjemności i dążeniem do wiecznego zbawienia. Walka między ciałem a duszą to odwieczny konflikt człowieka, który musi odnaleźć harmonię w świecie pełnym pokus i przemijalności.

3. Filozofia Artura Schopenhauera

Schopenhauer, filozof romantyczny, postrzegał życie jako pełne cierpienia i niespełnienia. Według jego koncepcji, życie człowieka to nieustanna pogoń za pożądaniem, które nigdy nie zostaje w pełni zaspokojone. Motyw marności świata, obecny w Księdze Koheleta, odnajduje odzwierciedlenie w filozoficznym pesymizmie Schopenhauera i późniejszym dekadentyzmie.

Wnioski dla maturzysty

- Przesłanie Księgi Koheleta: Marność życia nie oznacza rezygnacji, lecz zachętę do akceptacji ulotności i cieszenia się każdą chwilą.
- Konteksty do analizy: „Krótkość żywota” Naborowskiego, filozofia Schopenhauera, wiersze Sępa Szarzyńskiego.
- Kluczowe cytaty: „Vanitas vanitatum et omnia vanitas” oraz „Nie ma nic lepszego dla człowieka, jak cieszyć się z tego, co czyni”.

Księga Koheleta skłania do refleksji nad tym, co naprawdę ważne, oraz przypomina, że jedyną stałą w życiu jest zmiana. Uczy równowagi między akceptacją przemijania a docenianiem codziennych radości.

Biblia (fragmenty)

3. Wizja końca świata. Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci fragmentów Apokalipsy św. Jana. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Teza

Apokalipsa św. Jana przedstawia dramatyczną wizję końca świata jako realizację boskiego planu, w którym dobro ostatecznie zwycięża nad złem.

Rozwinięcie: Apokalipsa św. Jana

Apokalipsa św. Jana, jedna z najbardziej symbolicznych ksiąg Biblii, jest wizją końca obecnego porządku świata. Księga pełna jest metafor i liczb, takich jak mistyczna liczba siedem, symbolizująca duchowość i pełnię. Opisuje dramatyczne wydarzenia, które mają nastąpić przed Sądem Ostatecznym: plagi, wojny, głód, pojawienie się Czterech Jeźdźców Apokalipsy, a także upadek Szatana.

Kluczowe obrazy:

- **Czterej Jeźdźcy Apokalipsy:** triumf (biały koń), wojna (czerwony koń), głód (czarny koń), śmierć (trupiobladły koń).
- **Siedem pieczęci:** otwarcie każdej z nich zwiastuje kolejne katastrofy, jak trzęsienia ziemi czy zaćmienie słońca.
- **Baranek Boży:** Jezus Chrystus, symbol niewinnej ofiary, triumfuje nad Szatanem i wprowadza nowy porządek.

Apokalipsa, choć przerażająca w swych opisach, jest również księgą nadziei. Ostateczne zwycięstwo dobra nad złem symbolizuje nowy początek: stworzenie nowego nieba i nowej ziemi, wolnych od grzechu i cierpienia.

Biblia (fragmenty)

Konteksty literackie

1. „Piosenka o końcu świata” Czesława Miłosza

Miłosz przedstawia alternatywną wizję końca świata, który nadejdzie niespodziewanie, w zwykły dzień, gdy „pszczołka krąży nad kwiatem nasturcji”. Wiersz ukazuje koniec świata jako ciche, indywidualne doświadczenie, kontrastujące z katastroficzną wizją biblijną.

2. „Nie-Boska komedia” Zygmunta Krasińskiego

Krasiński odnosi apokalipsę do konfliktu społecznego – rewolucji, która niszczy stary porządek, ale nie przynosi spokoju. Wizja końca starego świata w „Nie-Boskiej komedii” ukazuje moralny i społeczny chaos, bez nadziei na ostateczne zwycięstwo dobra, jak w Biblii.

3. „Pan Tadeusz” Adama Mickiewicza

Opis bitwy pod Grunwaldem w „Panu Tadeuszu” symbolizuje koniec jednej epoki i początek nowej. Podobnie jak w Apokalipsie św. Jana, zakończenie starego porządku jest początkiem odnowy i nadziei na lepszą przyszłość.

Wnioski dla maturzysty

- Przesłanie Apokalipsy: wizja końca świata to nie tylko zagłada, ale także nadzieja na odnowę i triumf dobra nad złem.
- Konteksty do analizy: „Piosenka o końcu świata”, „Nie-Boska komedia”, „Pan Tadeusz”.
- Kluczowe obrazy: Czterej Jeźdźcy Apokalipsy, Sąd Ostateczny, nowe niebo i nowa ziemia.

Apokalipsa św. Jana uczy, że koniec nie oznacza wyłącznie destrukcji, ale także odnowę i początek nowego porządku, zgodnie z boskim planem.

Jan Parandowski, Mitologia (cz. I Grecja)

4. Poświęcenie się w imię wyższych wartości. Omów zagadnienie na podstawie Mitologii (cz. I Grecja) Jana Parandowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Teza

Mitologia grecka ukazuje wiele przykładów bohaterów, którzy poświęcają się w imię wyższych wartości, pokazując heroizm i gotowość do przedłożenia dobra ogółu nad własne szczęście.

Rozwinięcie: „Mitologia” Jana Parandowskiego

Jednym z najbardziej znanych przykładów poświęcenia w mitologii greckiej jest historia Prometeusza. Tytan ulepił człowieka z gliny i łez, a widząc jego bezradność wobec zagrożeń świata, zdecydował się wykraść ogień z Olimpu. Ogień stał się dla ludzi symbolem postępu i przetrwania – umożliwił ogrzanie, odstraszenie dzikich zwierząt, a także rozwój cywilizacyjny.

Prometeusz świadomie sprzeciwił się Zeusowi, wiedząc, że jego czyn spotka się z surową karą. Został przykuty do skały Kaukazu, gdzie codziennie przylatujący sęp wyjadał mu wątrobę, która każdej nocy odrastała. Jego cierpienie trwało latami, ale Prometeusz nie wyraził skruchy, stając się symbolem heroizmu i altruizmu.

Motyw prometejski był inspiracją dla kolejnych epok, szczególnie romantyzmu. Prometejski czyn oznacza bezinteresowne poświęcenie dla dobra ludzkości, a prometeizm w romantyzmie to zdolność jednostki do ofiary na rzecz narodu.

Konteksty literackie

1. „Ludzie bezdomni” Stefana Żeromskiego

Postać Tomasza Judyma doskonale wpisuje się w motyw poświęcenia. Jako lekarz, Judym rezygnuje z osobistego szczęścia i miłości, aby poświęcić się pomocy najbiedniejszym. Przez całe życie walczy z nierównościami społecznymi, mimo że jego działania prowadzą do samotności i licznych wewnętrznych konfliktów. Judym to tragiczny bohater, który świadomie wybrał służbę innym kosztem własnych potrzeb.

Jan Parandowski, Mitologia (cz. I Grecja)

2. „Dżuma” Alberta Camusa

Doktor Bernard Rieux to kolejny bohater, który poświęca swoje życie i bezpieczeństwo w imię wyższych wartości. W czasie epidemii dżumy w Oranie ryzykuje własne zdrowie, pracując dniem i nocą, aby ratować ofiary choroby. Jego działania nie są motywowane religią czy egoistycznymi pobudkami – uważa, że walka z epidemią jest moralnym obowiązkiem lekarza.

3. „Dziady” Adama Mickiewicza

Konrad, bohater III części „Dziadów,” jest gotów poświęcić swoje życie dla dobra narodu. Jego bunt wobec niesprawiedliwości i walka o wolność ojczyzny czynią go symbolem prometeizmu w literaturze romantycznej. Konrad, podobnie jak Prometeusz, sprzeciwia się siłom wyższym, ryzykując własne szczęście i życie dla wyższych ideałów.

Wnioski dla maturzysty

- Przesłanie mitologii greckiej: Poświęcenie w imię wyższych wartości wymaga odwagi, heroizmu i gotowości do rezygnacji z własnych potrzeb.
- Konteksty do analizy: „Ludzie bezdomni,” „Dżuma,” „Dziady.”
- Kluczowe symbole: Prometeusz jako wzór altruizmu, Judym jako przykład społecznej misji, Konrad jako buntownik w służbie ojczyzny.

Motyw poświęcenia przypomina, że prawdziwy heroizm polega na przedłożeniu dobra innych nad własne interesy, co stanowi uniwersalne przesłanie literatury i sztuki.

Jan Parandowski, Mitologia (cz. I Grecja)

5. Problematyka winy i kary. Omów zagadnienie na podstawie Mitologii (cz. I Grecja) Jana Parandowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Teza

Motyw winy i kary jest integralnym elementem mitologii greckiej, podkreślającym nieuchronność konsekwencji za przekroczenie ustalonych norm i boskich zakazów.

Rozwinięcie: „Mitologia” Jana Parandowskiego

Mitologia grecka przedstawia wiele historii, w których bohaterowie naruszają prawa bogów, co prowadzi do surowych i często wiecznych kar. Jednym z najważniejszych przykładów jest Prometeusz. Tytan, widząc bezradność ludzi wobec sił natury, postanowił ukraść ogień z Olimpu i przekazać go ludzkości. Tym samym sprzeciwił się woli Zeusa, za co został okrutnie ukarany. Przykutego do skały Kaukazu Prometeusza codziennie odwiedzał sęp, wyjadając mu wątrobę, która każdej nocy odrastała. Kara ta, wieczna i bolesna, pokazuje, że w mitologii każde przewinienie wiąże się z surowymi konsekwencjami.

Podobną symbolikę niesie mit o Syzyfie. Król Koryntu, znany z przebiegłości i zdradzania boskich tajemnic, został ukarany przez Zeusa. Syzyf miał wtaczać pod górę ciężki kamień, który tuż przed szczytem zawsze spadał, zmuszając go do rozpoczynania pracy od nowa. Kara Syzyfa jest metaforą ludzkiej walki z losem i podkreśla nieuchronność odpłaty za przewinienia.

Innym przykładem jest Tantal, który, chcąc przetestować wszechwiedzę bogów, podał im na uczenie mięso z ciała swojego syna. Kara Tantala była równie okrutna – cierpiał wieczny głód i pragnienie, stojąc w wodzie, która cofała się, gdy próbował się jej napić, oraz pod gałęziami owoców, które unosiły się poza jego zasięg. Mit ten podkreśla, że kara w mitologii greckiej jest zawsze adekwatna do przewinienia, a jej celem jest przywrócenie boskiego porządku.

Jan Parandowski, Mitologia (cz. I Grecja)

Konteksty literackie

1. „Zbrodnia i kara” Fiodora Dostojewskiego

Motyw winy i kary jest kluczowym elementem powieści Dostojewskiego. Rodion Raskolnikow, przekonany o swojej wyższości moralnej, zabija lichwiarkę, wierząc, że jego czyn przyniesie korzyści społeczne. Jednak z czasem zaczyna odczuwać wyrzuty sumienia, które prowadzą do moralnego upadku i wewnętrznej walki. W powieści kara nie jest jedynie fizyczna (ciężkie roboty), ale również psychologiczna – wynika z poczucia winy. Dostojewski pokazuje, że zbrodnia zawsze pociąga za sobą konsekwencje, a odkupienie jest możliwe tylko przez cierpienie i nawrócenie.

2. „Dziady” Adama Mickiewicza

W II części „Dziadów” Mickiewicz ukazuje wizję winy i kary w kontekście moralnym i społecznym. Dusze grzeszników cierpią w zaświatach, ponieważ nie odpokutowały swoich win za życia. Mickiewicz podkreśla, że kara jest sprawiedliwą odpłatą za czyny, ale daje również szansę na odkupienie i oczyszczenie.

3. Biblia

Pierwszym przykładem motywu winy i kary w Biblii jest historia Adama i Ewy. Za złamanie boskiego zakazu i zjedzenie owocu z drzewa poznania dobra i zła zostali wygnani z raju. Utrata nieśmiertelności i życie w trudzie są konsekwencją ich nieposłuszeństwa, ale Bóg daje im możliwość odkupienia. W Biblii kara jest zawsze elementem sprawiedliwości, a pokuta otwiera drogę do pojednania.

Wnioski dla maturzysty

- Przestanie mitologii greckiej: Wina zawsze wiąże się z karą, a jej celem jest przywrócenie porządku i równowagi.
- Konteksty do analizy: „Zbrodnia i kara,” „Dziady,” Biblia.
- Kluczowe symbole: cierpienie Prometeusza, „syzyfowa praca,” „męki Tantala.”

Motyw winy i kary, obecny zarówno w mitologii, jak i literaturze, przypomina, że każdy czyn ma swoje konsekwencje, a odkupienie jest możliwe dzięki pokucie i refleksji nad własnymi błędami.

Jan Parandowski, Mitologia (cz. I Grecja)

6. Miłość silniejsza niż śmierć. Omów zagadnienie na podstawie Mitologii (cz. I Grecja) Jana Parandowskiego. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Teza

Miłość silniejsza niż śmierć jest jednym z najważniejszych motywów w literaturze i mitologii, ukazującym niezwykłą siłę uczuć, które przekraczają granice życia i śmierci.

Rozwinięcie: „Mitologia” Jana Parandowskiego

Jednym z mitów jest historia Orfeusza i Eurydyki. Orfeusz, wybitny muzyk, nie mógł pogodzić się z utratą ukochanej żony, która zmarła na skutek ukąszenia węża. Postanowił zejść do królestwa Hadesa, aby błagać o jej powrót. Dzięki swojej muzyce wzruszył Hadesa i Persefonę, którzy zgodzili się przywrócić Eurydykę do życia pod jednym warunkiem – Orfeusz nie mógł spojrzeć na żonę podczas drogi powrotnej. Niestety, nie wytrzymał napięcia i odwrócił się, przez co Eurydyka na zawsze pozostała w krainie zmarłych.

Innym przykładem jest mit o Persefonie i Demeter. Gdy Hades porwał Persefonę, jej matka, bogini urodzaju Demeter, wpadła w rozpacz. Poszukiwała córki przez dziewięć dni i dziewięć nocy, a jej smutek sprawił, że ziemia przestała wydawać plony. Zeus, widząc cierpienie ludzi i Demeter, nakazał Hadesowi oddać Persefonę, jednak nie na stałe – bogini musiała spędzać trzy miesiące w roku w krainie zmarłych.

Kolejnym przykładem jest mit o Alkestis i Admecie. Admet, król Tesalii, miał umrzeć, ale udało się znaleźć rozwiązanie – ktoś mógł oddać życie za niego. Jego żona, Alkestis, dobrowolnie zgodziła się umrzeć, aby ocalić męża. Admet, pełen żalu i wyrzutów sumienia, prosił Herkulesa o pomoc. Bohater wyruszył do podziemi i uwolnił Alkestis, przywracając ją do życia. Jej miłość, która przewyciężyła śmierć, stanowi przykład najczystszej ofiary w imię uczucia.

Jan Parandowski, Mitologia (cz. I Grecja)

Konteksty literackie

1. „Romeo i Julia” Williama Szekspira

Historia Romea i Julii to najbardziej znany literacki przykład miłości silniejszej niż śmierć. Zakochani pochodzą z dwóch zwaśnionych rodów, co uniemożliwia im wspólne życie. W obliczu przeszkód wolą umrzeć, niż żyć osobno. Tragiczna śmierć bohaterów prowadzi jednak do pojednania ich rodzin, co pokazuje, że ich miłość była w stanie przynieść zmianę nawet po ich odejściu.

2. „Romantyczność” Adama Mickiewicza

Ballada ukazuje historię Karusi, młodej dziewczyny, która nie potrafi pogodzić się ze śmiercią ukochanego Jasieńka. Miłość Karusi jest tak silna, że przekracza granice życia i śmierci – dziewczyna wierzy, że Jasieńko nadal przy niej jest. Mickiewicz podkreśla, że miłość transcendentna jest potężniejsza niż śmierć i może istnieć w wymiarze duchowym.

3. „Dziady” Adama Mickiewicza

W II części „Dziadów” widmo Zosi, młodej dziewczyny, która za życia odrzucała miłość, nie znajduje spokoju po śmierci. Jej los wskazuje, że miłość jest uczuciem tak silnym, że brak możliwości jej spełnienia może prowadzić do cierpienia nawet po śmierci.

Wnioski dla maturzysty

- Przesłanie mitologii greckiej: Miłość, która przewyższa śmierć, jest symbolem potęgi uczuć i ich zdolności do zmiany rzeczywistości.
- Konteksty do analizy: „Romeo i Julia,” „Romantyczność,” „Dziady.”
- Kluczowe symbole: miłość Orfeusza, matczyna miłość Demeter, poświęcenie Alkestis.

Motyw miłości silniejszej niż śmierć pokazuje, że uczucia mogą przekraczać granice życia i stanowić siłę zdolną do zmieniania losu, zarówno w literaturze, jak i w rzeczywistości.

Homer, Iliada (fragmenty)

7. Heroizm jako postawa człowieka w zmaganiu się z losem. Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci fragmentów Iliady Homera. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Teza

Heroizm jako postawa człowieka w zmaganiu się z losem ukazuje niezwykłą odwagę i determinację bohaterów, którzy mimo przeciwności i nieuchronności przeznaczenia dążą do realizacji swoich wartości i ideałów.

Rozwinięcie - Iliada Homera

Motyw heroizmu jest jednym z głównych wątków w Iliadzie Homera, w której bohaterowie, tacy jak Achilles i Hektor, wykazują się odwagą i poświęceniem w obliczu trudności losu.

Achilles – symbol odwagi i ambicji:

Achilles, największy wojownik grecki, wybiera życie krótkie, lecz pełne chwały, nad długie życie w zapomnieniu. Jego heroizm wynika z pragnienia wiecznej sławy, a także z lojalności wobec przyjaciela Patroklosa. Po jego śmierci Achilles wraca na pole bitwy, aby pomścić swojego przyjaciela, co ostatecznie prowadzi do jego własnej zguby. Postać Achillesa pokazuje, że heroizm często wiąże się z przekraczaniem ludzkich ograniczeń i akceptacją nieuchronności losu.

Hektor – obrońca ojczyzny i rodziny:

Hektor, wódz Trojańczyków, uosabia heroizm oparty na poczuciu obowiązku wobec ojczyzny i rodziny. Jego walka z Achillesem, mimo świadomości zbliżającej się śmierci, jest aktem wielkiej odwagi i oddania. Pożegnanie z żoną Andromachą i synem ukazuje jego ludzką stronę – emocje i rozterki, które czynią jego heroizm jeszcze bardziej poruszającym. Hektor stawia dobro Troi ponad swoje życie, stając się symbolem lojalności i poświęcenia.

Iliada Homera pokazuje, że heroizm to nie tylko męstwo na polu walki, ale również gotowość do podjęcia trudnych decyzji w imię wyższych wartości.

Homer, Iliada (fragmenty)

Konteksty literackie

1. „Siłaczka” Stefana Żeromskiego

Stasia Bozowska, bohaterka noweli Stefana Żeromskiego, reprezentuje heroizm w codziennych zmaganiach. Młoda nauczycielka porzuca wygodne życie, aby edukować biedną wiejską ludność. Pomimo trudnych warunków pracy i braku zrozumienia, Stasia wiernie realizuje swoje ideały. Jej heroizm polega na poświęceniu swojego zdrowia i życia dla dobra innych, co prowadzi do jej tragicznej śmierci. Jest to przykład heroizmu niezwiązanego z wojną, ale z codzienną walką o lepsze życie dla najsłabszych.

2. „Antygona” Sofoklesa

Antygona, bohaterka dramatu Sofoklesa, podejmuje heroiczną decyzję, aby pogrzebać ciało swojego brata, mimo że jest to sprzeczne z rozkazem króla Kreona. Jej działania wynikają z wierności prawom boskim i własnym przekonaniom moralnym. Antygona jest gotowa poświęcić życie w obronie swoich wartości, co czyni ją symbolem odwagi w walce z losem i niesprawiedliwością.

3. „Kamienie na szaniec” Aleksandra Kamińskiego

Bohaterowie Kamieni na szaniec, młodzi harcerze, wykazują się heroiczną postawą w walce o wolność ojczyzny podczas II wojny światowej. Ich działania, takie jak organizowanie akcji dywersyjnych, były niezwykle niebezpieczne, a mimo to gotowi byli poświęcić swoje życie dla wyższego celu. Postawa Alka, Rudego i Zośki pokazuje, że heroizm to nie tylko odwaga, ale także głęboka miłość do ojczyzny.

Wnioski dla maturzysty

- Przestanie Iliady: Heroizm to postawa, która pozwala człowiekowi stawić czoła przeciwnościom losu i dążyć do realizacji swoich wartości, niezależnie od okoliczności.
- Konteksty do analizy: Siłaczka, Antygona, Kamienie na szaniec.
- Kluczowe przykłady: Achilles jako symbol odwagi i ambicji, Hektor jako przykład lojalności i poświęcenia.

Heroizm w literaturze ukazuje, że odwaga, wierność wartościom i gotowość do poświęceń są niezależne od czasu i okoliczności, a walka z losem może inspirować i uczyć, jak być lepszym człowiekiem.

Sofokles, Antygona

8. Konflikt racji moralnych. Omów zagadnienie na podstawie Antygony Sofoklesa. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Teza

Konflikt racji moralnych, przedstawiony w Antygonie Sofoklesa, ukazuje ścieranie się prawa boskiego i ludzkiego, które prowadzi do tragicznych konsekwencji, a zarazem skłania do refleksji nad naturą etyki i sprawiedliwości.

Rozwinięcie - Antygona Sofoklesa

Motyw konfliktu moralnego jest kluczowy dla tragedii Antygona. Bohaterowie stają przed dylematem, w którym każde rozwiązanie prowadzi do negatywnych konsekwencji.

Prawo boskie kontra prawo ludzkie

Antygona musi zdecydować, czy przestrzegać nakazu króla Kreona i nie pochować brata Polinejkesa, uznanego za zdrajcę, czy zrealizować swój obowiązek wobec tradycji i bogów, zapewniając bratu godny pochówek. Wybiera prawo boskie, świadoma konsekwencji swojej decyzji. Według starożytnych wierzeń, brak pochówku oznaczał wieczne potępienie duszy, co czyniło jej decyzję głęboko moralną.

Postawa Kreona

Kreon stoi na straży prawa ludzkiego, przekonany, że jego decyzja o zakazie pochówku Polinejkesa jest konieczna dla utrzymania porządku i autorytetu w państwie. Uważa, że władca nie może pozwolić na podważanie jego decyzji, nawet przez członków rodziny. Jego postawa symbolizuje lojalność wobec państwa i obowiązek sprawowania władzy z zachowaniem równości wobec prawa.

Tragiczne konsekwencje konfliktu

Wybór Antygony prowadzi do jej skazania na śmierć, a Kreon, nieustępliwy w swoim stanowisku, traci syna Hajmona, narzeczonego Antygony, oraz żonę Eurydykę, która popełnia samobójstwo. Tragiczne skutki konfliktu pokazują, że żadna ze stron nie była w stanie uniknąć cierpienia. Sofokles ukazuje, że w konflikcie moralnym nie ma prostych rozwiązań, a konsekwencje wyborów mogą być destrukcyjne.

Sofokles, Antygona

Konteksty literackie

1. „Zbrodnia i kara” Fiodora Dostojewskiego

W powieści Dostojewskiego Rodion Raskolnikow staje przed konfliktem moralnym między własnymi przekonaniem a uniwersalnymi zasadami moralnymi. Decyduje się zabić lichwiarke, wierząc, że jej śmierć przyczyni się do poprawy losu innych. Jednak wewnętrzne wyrzuty sumienia prowadzą go do załamania i konieczności zmierzenia się z konsekwencjami swojego czynu. Dostojewski ukazuje, że konflikt moralny może być wyniszczający i prowadzić do moralnej degradacji, ale jednocześnie otwiera drogę do odkupienia i refleksji nad własnymi czynami.

2. „Ludzie bezdomni” Stefana Żeromskiego

Tomasz Judym, główny bohater noweli, doświadcza konfliktu moralnego między osobistym szczęściem a obowiązkiem społecznym. Wybiera poświęcenie się dla innych, rezygnując z miłości do Joasi i życia rodzinnego. Jego wybór pokazuje, że konflikty moralne często wiążą się z trudnymi, osobistymi stratami, ale są nieodłącznym elementem heroicznych postaw.

3. „Makbet” Williama Szekspira

Makbet, bohater tragedii Szekspira, doświadcza wewnętrznego konfliktu moralnego, rozważając, czy zabić króla Duncana, by zdobyć władzę. Decyduje się na morderstwo, jednak jego wybór prowadzi do wewnętrznej walki, poczucia winy i ostatecznego upadku. Szekspir ukazuje, że konflikty moralne mogą prowadzić do tragicznych skutków, gdy wybory są podyktowane ambicją i egoizmem.

Wnioski dla maturzysty

- Przesłanie Antygony: Konflikty moralne nie zawsze mają jednoznaczne rozwiązania, a ich konsekwencje mogą być destrukcyjne zarówno dla jednostki, jak i społeczeństwa.
- Konteksty do analizy: Zbrodnia i kara (konflikt między dobrem a złem), Ludzie bezdomni (poświęcenie dla innych), Makbet (moralne dylematy w obliczu ambicji).

- Kluczowe przesłania: Antygona jako symbol wierności prawu boskiemu, Kreon jako reprezentant porządku państwowego, tragiczne skutki konfliktów moralnych.

Konflikty moralne są uniwersalnym tematem literatury, ukazującym trudności związane z podejmowaniem decyzji w obliczu sprzecznych wartości. Ukazane w Antygonie zmagania bohaterów z losem i konsekwencjami ich wyborów uczą, że etyka jest często bardziej złożona, niż mogłoby się wydawać.

9. Człowiek wobec przeznaczenia. Omów zagadnienie na podstawie Antygony Sofoklesa. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Teza

W Antygonie Sofoklesa przeznaczenie kieruje losem bohaterów, którzy mimo pozornych wyborów nie mogą uniknąć tragicznych konsekwencji swoich działań.

Rozwinięcie - Antygona Sofoklesa

W Antygonie Sofokles ukazuje, jak fatum wpływa na życie bohaterów. Antygona staje przed tragicznym wyborem: posłuchać prawa Kreona i nie pochować brata Polinejkesa lub wypełnić prawo boskie, narażając się na gniew króla. Antygona decyduje się zrealizować swój obowiązek wobec tradycji i bogów, świadoma konsekwencji. Mimo swojej odwagi nie może jednak uniknąć przeznaczenia – zostaje skazana na śmierć, a jej los prowadzi do kolejnych tragedii.

Postawa Kreona

Kreon, wierząc, że jako władca musi przestrzegać prawa ludzkiego, skazuje Antygonę na śmierć. Nie przewiduje jednak, że jego decyzja wywoła lawinę tragedii – śmierć Antygony doprowadza do samobójstwa jego syna Hajmona oraz żony Eurydyki. Kreon zostaje osamotniony i pozbawiony wszystkiego, co było dla niego ważne. Jego los ukazuje, że nawet władza nie daje człowiekowi kontroli nad przeznaczeniem.

Nieuchronność fatum

Obie postacie podejmują decyzje zgodnie ze swoimi przekonaniami, lecz ich losy są przesądzone. Konflikt między prawem boskim a ludzkim oraz ich działania prowadzą do realizacji nieuchronnego fatum, które rządzi ich życiem.

Sofokles, Antygona

Konteksty literackie

1. „Król Edyp” Sofoklesa

W Królu Edypie przeznaczenie działa jeszcze bardziej wyraziście. Edyp próbuje uniknąć przepowiedni, według której zabije ojca i poślubi matkę. Wszystkie jego działania – ucieczka z domu, bójka z ojcem, ślub z matką – paradoksalnie prowadzą do wypełnienia fatum. Sofokles podkreśla, że człowiek nie może zmienić swojego losu, nawet gdy próbuje mu się przeciwstawić.

2. „Księga Hioba”

W Księdze Hioba temat przeznaczenia i cierpienia zostaje przedstawiony w kontekście boskiego planu. Hiob, mimo swojej pobożności, doświadcza wielkich cierpień, które wydają się niezrozumiałe i niesprawiedliwe. Podobnie jak w Antygonie, los człowieka jest podporządkowany wyższym siłom, a jego próby zrozumienia i zmiany sytuacji są daremne.

Wnioski dla maturzysty

- Przesłanie Antygony: Człowiek, mimo prób decydowania o własnym losie, często nie może uniknąć przeznaczenia.
- Konteksty do analizy: Król Edyp (nieuchronność fatum), Księga Hioba (cierpienie jako część boskiego planu).
- Kluczowe przesłania: Nieuchronność fatum w literaturze starożytnej, tragizm ludzkiego losu w obliczu sił wyższych.

Literatura starożytna, jak Antygona, uczy, że człowiek jest podporządkowany siłom wyższym, a jego los jest nieunikniony, co zmusza do refleksji nad ograniczeniami wolnej woli.

Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią (fragmenty)

10. Motyw tańca śmierci. Omów zagadnienie na podstawie znanych Ci fragmentów Rozmowy Mistrza Polikarpa ze Śmiercią. W swojej odpowiedzi uwzględnij również wybrany kontekst.

Teza

Motyw tańca śmierci symbolizuje nieuchronność śmierci i równość wszystkich ludzi wobec jej wszechwładzy, co stanowi uniwersalne przesłanie literatury moralizatorskiej.

Rozwinięcie - Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią

W Rozmowie Mistrza Polikarpa ze Śmiercią Kostucha, przedstawiona jako gnijący kościotrup z kosą, przypomina, że śmierć dotyka każdego – bogatego i biednego, uczonego i prostego człowieka. Jej postać jest groteskowa, co podkreśla zarówno grozę, jak i uniwersalność tego doświadczenia. Rozmowa z Polikarpem ukazuje, że śmierć nie wybiera – nikt nie może przed nią uciec, a wszelkie tytuły, bogactwa czy pozycje społeczne tracą znaczenie.

Groteska i dydaktyzm

Śmierć w utworze jest również postacią złośliwą i nonszalancką. Humorystyczne przedstawienie podkreśla dydaktyczny wymiar dzieła – uczy, że życie jest ulotne, a jedyne, co ma znaczenie po śmierci, to dobro uczynione za życia. Przypomina o konieczności przygotowania się na śmierć poprzez życie zgodne z wartościami moralnymi.

Taniec śmierci jako uniwersalny symbol

Motyw tańca śmierci, czyli danse macabre, ukazuje korowód ludzi z różnych stanów i grup społecznych, prowadzony przez Śmierć. To metafora równości wobec przemijania i przypomnienie, że śmierć jest nieunikniona. W średniowieczu taniec śmierci miał szczególne znaczenie w czasie epidemii i wojen, gdy ludzie codziennie stykali się z przemijaniem.

Konteksty literackie

1. „Krótkość żywota” Daniela Naborowskiego

Wiersz Naborowskiego podejmuje temat przemijania i ulotności życia. Poeta przypomina o wartości życia, które jest krótkie jak dym i cień. Podobnie jak w Rozmowie Mistrza Polikarpa ze Śmiercią, motyw śmierci skłania do refleksji nad znaczeniem dobrych uczynków i docenianiem każdej chwili.

2. „Boska komedia” Dantego Alighieri

Dante w Boskiej komedii również przedstawia śmierć jako integralną część ludzkiego życia. Wędrówka przez piekło, czyściec i niebo pokazuje losy dusz po śmierci i przypomina o konieczności moralnego życia, co koresponduje z dydaktycznym wymiarem tańca śmierci.

Wnioski dla maturzysty

- Przestanie Rozmowy Mistrza Polikarpa ze Śmiercią: Śmierć jest nieuchronna, równa dla wszystkich, a życie należy przeżywać zgodnie z wartościami moralnymi.
- Konteksty do analizy: Krótkość żywota (przemijanie), Boska komedia (moralne rozliczenie po śmierci).
- Kluczowe przesłania: Groteskowy obraz śmierci jako dydaktyczne przypomnienie o przemijaniu, taniec śmierci jako symbol równości wobec końca życia.

Śmierć jako uniwersalny motyw literatury przypomina o konieczności życia w zgodzie z wartościami, a jej groteskowe przedstawienie w Rozmowie Mistrza Polikarpa ze Śmiercią uczy, że każdy dzień życia jest cenny.